

را به دست بیاورند. وظیفه دولت اسلامی در این میان همین دو قدمی است که باید برداشته شود؛ قدم اول این بود که کارگزاران نظام اسلامی باید افرادی باشند که خودشان پایبند به رعایت این ارزش‌های اخلاقی باشند و هر چقدر در جایگاه رفیع‌تر و بالاتری قرار داشته باشند میزان پایبندی‌شان به این ارزش‌های اخلاقی باید بیشتر باشد و این همان شرط تقوا است که در کتب فقهی ما هم ذکر شده و قدم دوم آن است که یک برنامه‌ریزی‌های نرمی انجام دهد جهت تشویق کردن مردم به رعایت خودجوش ارزش‌های اخلاقی. بنابراین، دولت اسلامی باید با استقصای اجزایی که هر کدام یک ارزش اخلاقی محسوب می‌شود و در کنار همدیگر سعادت انسانی را می‌سازند تلاش کند برای تأمین آن اجزا از طریق برنامه‌ریزی نرم مردم را به صورت خودجوش به میدان بیاورد، نه از طریق الزام قانونی، نه از طریق جرم‌انگاری، بلکه به شکل خودجوش و با الگو قراردادن مسئله‌عزاداری برای امام حسین (ع) و اهل بیت (ع) و الگو قراردادن اموری نظیر راهپیمایی اربعین و مراسم اعتکاف و امثال این‌ها.

+

پی‌نوشت

۱. جمعی از نویسندگان (۱۳۸۰). تفسیر نمونه. تهران: دارالکتب الاسلامیه، جلد ۹، صفحه ۲۳۵.
۲. علی ابن ابی طالب (۱۴۱۰ ق). غرر الحکم و درر الکلم. گردآورنده: عبدالواحد بن محمد آمدی. قم: دارالکتب الاسلامیه، ص ۱۵۰.
۳. همان، ص ۷۸۸.
۴. همان، ص ۵۸۵.
۵. نهج البلاغه خطبه ۱۵۷.
۶. تحف العقول ص ۳۰۵.
۷. وَمِنْ شَفْوَةِ ابْنِ آدَمَ تَرْكُهُ اسْتِحْزَاةَ اللَّهِ وَ سَخَطَهُ بِمَا قَصَى اللَّهُ. حسن ابن علی (۱۳۸۲). تحف العقول. مترجم: صادق حسن زاده. قم: آل علی، ص ۵۵.
۸. محمدی ری شهری، محمد و دیگران (۱۳۸۳). موسوعه الاحام علی بن ابی طالب (ع) فی الکتاب و السنه. قم: مؤسسه فرهنگی دارالحدیث، ص ۲۴۸.
۹. حَقِيقَةُ السَّعَادَةِ اَنْ يَحْتِمَ الرَّجُلُ عَمَلَهُ بِالسَّعَادَةِ وَ حَقِيقَةُ السَّوَاءِ اَنْ يَحْتِمَ الْمَرْءُ عَمَلَهُ بِالسَّوَاءِ. شیخ صدوق (۱۳۷۷). الخصال. ترجمه: کمره‌ای، محمد باقر. تهران: کتابچی، ج ۱، ص ۵.
۱۰. غرر الحکم و درر الکلم، ص ۲۰۶.
۱۱. همان، ص ۲۷۲.
۱۲. قَالَ صَإِنَّ الدِّينَ النَّصِيحَةَ إِنَّ الدِّينَ النَّصِيحَةُ إِنَّ الدِّينَ النَّصِيحَةُ قَالَ الْوَلِيُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ اللَّهُ وَلِرَسُولِهِ وَلِكِتَابِهِ وَأَثَقَةَ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُؤْمِنِينَ وَعَاقِبَتِهِمْ. فتال نیشابوری، محمد بن احمد (۱۳۷۵). روضة الواعظین و بصيرة المتعظین. راوی: محمد مهدی خراسان. قم: الشریف الرضی، ج ۲، ص ۴۲۴.
۱۳. سورة نساء، آیه ۵.
۱۴. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ ق). کافی. مصحح: علی اکبر غفاری. تهران: دارالکتب الاسلامیه، ج ۲، ص ۱۱۷.
۱۵. همان، ص ۱۱۷.
۱۶. شعیری، محمد بن محمد. جامع الأخبار شعیری. نجف اشرف: المطبعة الحیدریه، ص ۱۰۰ و مجلسی، محمد باقر (۱۳۸۶). بحار الانوار. قم: الاسلامیه، ج ۶۷، ص ۲۴۸.
۱۷. سورة انسان، آیه ۳.
۱۸. سورة مائده، آیه ۹۲.

باید بردارد عبارت است از برنامه‌ریزی نرم جهت ترویج ارزش‌های اخلاقی تشکیل‌دهنده سعادت انسانی در جامعه اسلامی، یعنی آن ارزش‌هایی که تأمین‌کننده سعادت انسان هستند. این ارزش‌ها باید توسط دولت اسلامی شناسایی شوند، ارزش‌هایی مثل وفای به وعده. وعده یک عمل الزام‌آور نیست اما وفا کردن به وعده یک ارزش اخلاقی محسوب می‌شود. مانند راستگویی، ایثار، اخلاص، کمک کردن به هم‌نوع، سلسله ارزش‌هایی که در کنار هم سعادت را می‌سازند. پس دولت اسلامی باید ارزش‌هایی را که تأمین‌کننده و تشکیل‌دهنده سعادت هستند شناسایی کند و برای ترویج این ارزش‌ها اقدام به برنامه‌ریزی‌های نرم-نه سخت-کند. منظور از برنامه‌ریزی نرم این است که از شیوه‌هایی استفاده کند که مردم با اقدامات خودجوش به دنبال رعایت این ارزش‌های اخلاقی حرکت کنند که در مجموع تأمین‌کننده سعادت انسان هستند.

مثلاً یکی از اجزای این ارزش‌های اخلاقی تعظیم و بزرگداشت شعائر دینی است و یکی از بزرگ‌ترین مصادیق بزرگداشت شعائر دینی بزرگداشت مراسم عزاداری برای امام حسین (ع) است. ما به خوبی می‌دانیم و در طی قرن‌ها شاهد بودیم که مردم مسلمان، بالاخص شیعیان و به‌ویژه شیعیان ایران، تا چه اندازه برای بزرگداشت مراسم عزاداری امام حسین (ع) و دیگر اهل بیت (ع) از جان و مال خودشان مایه گذاشتند. در زمان حاضر، بزرگداشت مراسم پیاده‌روی اربعین مصداق بسیار تأثیرگذاری است که دنیا را تکان داده است. ما به وضوح داریم مشاهده می‌کنیم که تا ۲۰ سال پیش مسئله راهپیمایی اربعین اصلاً برای عموم مردم مطرح نبود. الان دولت‌ها نیستند که برای برگزاری این راهپیمایی هزینه اصلی را می‌کنند، بلکه خود مردم هستند که برای این کار هزینه می‌کنند. مردم عراق که این طور از مال و جان خودشان برای برگزاری این راهپیمایی مایه می‌گذارند واقعاً الگو هستند، مردم ایران هم همین‌طور. جالب اینجاست که روز به روز و سال به سال این راهپیمایی باشکوه‌تر برگزار می‌شود. باید به این نکته فکر کنیم که اگر افرادی در برگزاری این راهپیمایی به نتیجه نرسند، یعنی کسی بگوید من امسال می‌خواهم اموالی را خرج برگزاری این راهپیمایی اربعین کنم یا جهت کمک به راهپیمایان خرج کنم و این عملاً از هزینه کردن مال خودش در این راه نتیجه‌ای به دست نیاورد، قطعاً سال آینده دیگر اقدام به این کار نخواهد کرد. پس اگر ما می‌بینیم که هر سال بر عدد موکب‌داران اضافه می‌شود و شرکت‌کنندگان در مراسم راهپیمایی اربعین و برپذیرایی‌کنندگان از راهپیمایان اضافه می‌شود، کسانی که در طول یک سال می‌آیند هزینه‌های زندگی خودشان را کم می‌کنند تا بتوانند در هنگام اربعین مشارکتی در این اقدام بزرگ داشته باشند، باید پی‌بیریم که این‌ها شواهدی است بر اینکه مردم عملاً دریافتند که با هزینه کردن برای بزرگداشت مراسم مربوط به امام حسین (ع) در همین دنیا پاداش این هزینه‌ها را می‌بینند.

این نمونه بسیار جالب توجهی است برای اینکه دولت‌های اسلامی توجه کنند که می‌توان از طریق سیاست‌گذاری‌های فرهنگی مردم را تشویق کرد به انجام کارهایی که باعث به دست آوردن فضایل اخلاقی می‌شود و قطعات یک پازلی را می‌سازد که در مجموع تأمین‌کننده سعادت انسانی خواهد شد.

البته وقتی می‌گوییم تأمین‌کننده سعادت، سعادت مراتبی دارد و منظور ما این نیست که یک‌ایک مردم به درجه عالی سعادت می‌رسند، خیر. انسان‌ها به تناسب ویژگی‌هایی که دارند و اقداماتی که انجام می‌دهند با اراده و اختیار خودشان می‌توانند در جاتی از سعادت‌مندی